

AĞLA ENDÜLÜS

“Bize ağla Endülüsüm bize ağla. Kurtuba şehrinin en işlek merkezinde ve Vadi'l Kebir Nehri kenarında I. Abdurrahman döneminde 786 yılında inşasına başlanıp bir yıl içinde tamamlandığı halde iktifa edilmeyen Kurtuba Ulu Caminin genişletilmesine ve külliyesine dört hükümdar devrinde devam edilmiştir.”

Yıllarca içimde
ukde olarak ka-
lan Endülüs zi-
yaretini seçkin bir arkadaş gu-
rubu ile nasip eden Allah'a
hamdederim. Bir zamanların
bütün insanlık âlemi için ör-
nek gösterilen sekiz asırlık hiz-
met, medeniyet ve marifet di-
yarı Endülüs için için ağlıyor.
Nasıl ağlamasın ki hayatlarının
her deminde nefislerini Allah'a
hamd ve şükür makamında
diri tutmayı başaran ve kullu-
ğu en yüce makam kabul eden
güzide ecdadın yerinde ona is-
yan ettiği kadar ilerlediğini sa-
nan ters ve haris bir zihniyet
var. Allah'ın bir emanet olarak
kullarına bahsettiği ilim Müslü-
manların elinde bütün dünyayı
aydınlatıp ve hayran bırakan
eserleri tespih insicamı içinde
dizdirirken, güya ateşi insana
vermeyen Tanrı'dan onu çalma
efsanesi olan Prometheus üzeri-
ne kurulu Hıristiyanlık dünya-
sının sakil ilim anlayışı yüzün-
den zengin kaynak ve asırlarca
gayretlerine rağmen eserlerin-
de estetik, zevk ve sürûr izle-
ri bulunmuyor. Batı dünyası
her şeye benim diyor ve nefis
penceresinden yaklaşıp acıma
ve merhamet hissi taşımadan
her türlü sömürünün ardından
eserleri yok etmeye çalışı-

yor. Bilimin merkezini Hazreti
Adem'in cennetten çıkarılması-
na sebep olan yasak ağaç üzeri-
ne yoğunlaştıran Greko-Romen
anlayışı Batı'nın uygarlık teme-

li olmuştur. İslâm dünyasın-
da hangi üstadın terbiyesinden
geçtin denirken onlarda hangi
üniversite mezunu olduğu so-
rulur. Bizde unvanlar isimler-

den sonra gelir: Fatih Sultan Mehmet gibi. Onlarda ise unvan başa yazılmak zorundadır: Kırıl Şarlıken gibi.

Endülüs nasıl hazin hazin yaş dökmesin ki ortaçağda Avrupa'da kilise dışında okuma yazma bilen tek kişi bulunmadığı halde bundan 1030 sene evvel II. Hakem döneminde tam 28 üniversite kapılarını bütün insanlığa açık tutuyordu. Avrupa ilk üniversitesi olan İngiltere'deki Oxford Üniversitesinin

plânlarını Kurtuba'dan alarak 1225 yılında yani Endülüs'den 255 yıl sonra ancak açabilmiştir. Batı her zaman önce akıl dedi ve her şeyi onun emrine verdiği için yanıldı ve insanları birbirinden soğuttu, ama İslâm akli ahlâkın emrine verdiği için herkesimi hayran bıraktı. Endülüs'de II. Hakem'in hanımı Ayşe Hatun'un Kurtuba'daki şahsî kütüphanesinde 250 bin, Devlet Kütüphanesinde ise 400 bin eser yer alıyordu. Kütüphaneye ait kitap isimlerini taşıyan

kataloglar her biri 50 şer sayfadan oluşan tam 44 ciltti. Kütüphaneye girenlere divit ve parşömen kâğıdı da veriliyordu. Bu kitaplar göz nuru ve elle Çinli ustaların kendi el imalatı olan parşömen kâğıdı üzerine yazıldığı gibi sadece Endülüs'de yazılan eserlerden de ibaret değildi. Başta Kahire, Şam, Bağdat ve İskenderiye kütüphanelerindeki nadide eserlerden istinsah edilmiş, yani yeniden yazılmış nüshaları da içine alıyordu. 1286 yılında başlayan Haçlı kin ve gaddarlığı iki asır içinde hem Müslümanları hem Katolik dışında diğer inanç sahiplerini kaynar kazana atma, aslanlara parçalatma, ırza tecavüz ve benzeri feci işkencelerle ölüme mahkûm ederek yarımadada tek kişi bırakmadığı gibi sekiz asırlık şanlı Endülüs medeniyetini de yok saymışlardır. İspanya'yı güneyden çeviren Sierra Nevada silsile dağlarında şehit düşmemiş bir karışık yer kalmadığı kaydedilmektedir. Gırnata'da Elbeyza Mahallesi isyancı kabul edilerek sokak kedilerine kadar asıldı. O devasa kütüphanelerdeki sayılamayacak el yazması eserlerden kala kala 1598 de II. Filip'in bütün İspanya'dan toplattığı kitap sayısı sadece 25 000 eser olmuştur. Hatta meşhur Fransız fizikçisi Piyer Curie acı acı şöyle dert yanar: "Endülüs'den bize kalan 30 eser sayesinde ilim bu seviyeye geldi. Eğer eserlerin tamamı kalsaydı bugün fezada dolaşıyor olacaktık." Nasıl ağlanmasın ki, bu nadide eserler din namına Kardinal Gimnes'in emriyle adeta şehvet duyularak

bir bir yakılıyor. Nehir günlerce mürekkep akıyor. Bununla da yetinilmeyip kendilerinden olan Aristo'nun eserlerine dahi okunmasın diye zehir sürdüler. Tuleytula (Toledo) şehrinde ruhbanların eğitim merkezi kurulmasından itibaren İslâm'ın izleri silinmeye başlıyor. Katedrallerdeki hayalî tablolarla kadın aşağılık mahlûk gösterilip cennet kapısından zebanilerce geri çekiliyor. Kadından meydana geldiği için de cehennem hep çocuklar dolduruyor. Katedrallerde zenginlerin, fakirlerin, Müslümana benzeyen Hıristiyanların yerleri hep ayrı. Minarelere kılıf geçirip çan kulesi haline getirmişler.

Bize ağla Endülüsüm bize ağla. Kurtuba şehrinin en işlek merkezinde ve Vadi'l Kebir Nehri kenarında I. Abdurrahman döneminde 786 yılında inşasına başlanıp bir yıl içinde tamamlandığı halde iktifa edilmeyen Kurtuba Ulu Caminin genişletilmesine ve külliyesine dört hükümdar devrinde devam edilmiştir. İki hektarlık koca arazi üzerinde 32 000 kişilik mabet, 856 adet zarif sütunlar üzerinde meydana gelecek o zamanın en yüksek ilim ve irfan merkezi haline getirilmiştir. Sütunlarda çift çember tekniği uygulandığından hiçbir depremden etkilenmemişlerdir. 1236 yılında Endülüs'de estirilen korkunç Katolik mezalimi ile birlikte heykel ve resimlerle dolu ve bugün pek de alâka görmeyen Katedrale çevrilmiştir. Hatta II. Hakem o zamana kadar 80 000 dinar sarfedilen

Ulu Camiyi genişletirken yanındaki Katedralin yarısına 100 000 dinar istedikleri halde çekinmeden verip çalışmayı sürdürmüştür. Ulu Cami medresesinde sistemli bir şekilde hadis, tefsir, fıkıh, siyer, İslâm Tarihi, Arap Dili ve Edebiyatı ve bütün teknik bilimlerin yanında çeşitli yabancı dil dersleri de okutuluyordu. Böylece dünya çapında âlimler yetişmiş ve aradan geçen 1200 yıla rağmen

men bugün onların keşif ve buluşlarına henüz varılabilmektedir. İşte trigonometride Abdurrahman El-Meserre, işte felsefenin babası İbni Meser-

re, yarısı kendi buluşu olan 220 tıp âletinin çizimlerini dünyaya hediye eden Ez Zehravî, ilk uçan adam Abbas bin Firnas, güneşin dünyaya uzaklığını binde üç yanılma ile bulan Ez-Zerkalî, tarımda en son sulama tekniklerini gösteren İbn-i Avvam, müzikte repertuarında 10 000 eser bulunan Ziryab, yörüngelerin helezonik olduğunu ilk defa keşfeden İbni Tufeyl, 97 önemli yer için sağlam koordinatlar hazırlayan İbnerakkam, atmosferdeki basınçlardan insanlığı haberdar eden Ebu Abdullah Muaz el Ceyyanî, yeryüzü coğrafyası hakkında en sağlam kitabı 1200 yıl evvel yazan Ebu Ubeyde El-Bedrî, Galile'den 400 yıl evvel yuvarlak dünya harita ve kürresini muntazaman yapan El İdrisî, 33 yıl dolaşan bilimsel ilk seyyah İbn-i Cüreyc, meşhur göz hekimi Muhammed El Gafakî bu ilim adamlarından sadece

birkaç tanesidir. Kurtuba şehrinde halen nüfusun sadece %3 ü Yahudi olduğu halde Yahudi Kurtuba diyorlar. İşbiliyye (Sevilla) Ulu Cami 23180 metrekaare alanına rağmen sadece 50 yıl hizmet edebilmiş, Papa'lığın en büyük Katedraline çevrilmiştir. Amerikan fatihi diye Batı'ca takdim edilen İnka ve Aztek'lerin katili Kolomb'un ve oğlunun nâşi güya bu katedralde.

Granada'da 540 dönüm arazi üzerine kurulu El-Hamra Sarayı yeşil, su, hat sanatı ve estetiğin zirve durumunda bulunduğu bir mekân... Giriş kapısındaki anahtarın el şekli ise İslâm'ın beş şartına işaret ediyor. İslâm mimarisine has ve mahremiyeti esas alan yuvarlak havuz sistemi. Müslüman aklının eseri olarak insanı tefekküre sevketen bütün sarayın sütunlarında (*La ğalibe illallah-Allah'tan başka galip yoktur*) ibaresi 80

000 defa dantelâ gibi işlenmiş. Tahribattan dolayı sanat eserlerinin ancak altıda biri ayakta kalabilmiş. İspanyolların işgalinden sonra burası kral sarayı oluyor, fakat hizmet edenlerin ve tamircilerin ücretleri ödenmediğinden sahipsizliğe terk ediliyor. Amerikalı araştırmacı yazar George Irving'in 1829 yılındaki gayreti ile ne yazık ki dünyaya ancak tanıtılabiliyor. İslâm mimarisinde sıcak iklimde serinliğin korunması için sokaklar dar ve aile mahremiyeti için ev kapıları birbirine bakmıyor.

II. Hakem o derece takva sahibi bir hükümdardı ki cariyesi Aurora (Sabiha)'nın hatıralarında belirttiğine göre hükümdarın yüzüne karşı hakkı söyleyip hatalardan çeviren kadısı vefat ettiği zaman secde de Mevla'ya yakarıp ağlayarak nefisini dizginleyecek bir kadı

nasip etmesini niyaz ediyordu. Aynı hükümdar kendine ait sarraf dükkânlarının gelirini ise fakir çocukların eğitimine verecek vakıf kuruyordu. Yine onun döneminde sadece Kurtuba'da 50 hastane, 900 hamam, 60 000'den fazla konak, 213 000'den fazla ev, 80 000'nin üzerinde dükkânın mevcut olduğu kaydedilmektedir. (Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, Çağ Yayınları, c. 4, s. 548) Unutmayalım ki o yıllarda, krallar bile yılda sadece bir defa banyo yapıyor ve halen Avrupa'da tuvaletlerde su olmadığı gibi lavabolar doldurulup yüz yıkanmaktadır. Başta Emir Abdullah olmak üzere Endülüs hükümdarlarının birçoğu aile ve çocuklarını sarayın dışında ve mütevazı evlerde oturtur ve devlet işlerine karışmalarına meydan vermezlerdi.

Sekiz asır devam eden bu altın çağın sonlarına doğru dürüst âlimlerin yerini dünya ihtirası olanlar aldığı gibi cehalet sarhoşu ve dünya sarhoşu olarak cihadın diri ruhundan

uzaklaşma başladı. Protokol ve ihtişam bilhassa II. Abdurrahmandan itibaren hükümdarı sadelikten ve halktan kopardı. Aile baskısı ön plana çıkmaya yüz tuttu. II. Hişam'ı çocuk yaş-

ta vesayetleri altına alan entrikacılar süfli menfaatleri uğruna devleti zayıflatmaya ve tefrikayı artırıp pusuda bekleyen kindar Haçlı'ya fırsat verdi. İlk gönül fatihleri yerini tahrip ve kan akıtanlara bıraktı. Nihayet Gırnata'nın son sultanı Ebu Abdullah'ın üzerinde ağladığı tepeyi görüyoruz. Ağla Abdullah, ağla Endülüs...

İspanya ve Papalık ortaçağ Endülüs'ünde haksız yere işlenen cinayet ve katliamları ne yazık ki sadece Yahudilere karşı yapılmış gibi kabul ederek onlardan özür diledi ama Müslümanlara karşı çıtları çıkmadı. Bundan 1200 yıl evvel sadece İşbiliye (Sevilla) de 500 000 Müslüman nüfus var iken bugün bütün İspanya'da 1,5 milyon Müslüman yaşamaktadır.